

هيچ ژانريکي نه ده بي وه کوو پومان، له چيني پوداوه کان پيويستي به ورده کاري و گيپانه وه و وه سف نييه، به جوریک که پومان به هونري گيپانه وه و ورده کارييه کان ده ناسرپت. به برپوي من، پوماننوس وهک نه و نه اندازياريه که نه خشه ي کاريکي نه اندازيه ي پيک داده پيژپت و نه گهر بچوکترين لايه ني نه و نه خشه و نه انداز سازييه له به رچاو نه گريپت، نه وه پهنگه کاريکي هونرييه سهرکه وتوو، نه خشه يه کي هونرييه ني جوان دهرنه چپت، پومانيش به هه مان شيپوه، نه گهر پوماننوس له گيپانه وه ي پوداوه کان و وه سف و نيشان دان و ناساندي کاره کته ره کان، به و شيپويه ورد نه بيت، بيگومان ده که ويته هه له ي وه ها که خويشي درکي پي ناکات.

له ميانه ي نه زموني خوم وهک خويپنه ريک و له په راويزي خويپنه وه ي پومان وه، گه يشتوومه ته نه و برپويه ي که زوريه ي هه ره زوري پوماننوسه کاني نيپه، له و ورد کارييه شاره زانين و ده که ونه هه له وه، به جوریک وه سف شتيک ده که ن، که چي له دريژهي نه و وه سف دا، بي نه وه ي هه ستي پي بکه ن، ده که ونه هاوډيپه وه. پوماننوسه کاني نيپه، زور جار (وه سف) که توخميکي سهره کي و بنه په تي ژانري چيپوک و پومانه، وهک پيکها ته يه کي هونري و يهک ويپه ي ده بينن و ناچنه نيو نه و ورده کارييه ي که ده بي له نيو نه و وه سف دا هه بيت، بو نمونه: تو که باسي وه رزي زستان ده که يت، ده بي نه وه ته له خيال بيت به فرو باران و په هيلله ش له زستان هه ن، که باسي هه له ي ميکانيکي فرپوک يه که ده که يت که به ناسمانه وه يه و ده فرپت، ده بي باسي نه وه ش بکه يت که له و کاته دا سهرنشيناني له چ دؤخيکي ترس و دلله پاوکي و مه ترسيي ژيان دان. نه م جوره وه سف کردن

خويپنه وه يه کي کورت بو پوماني (بالنده کانيش ده نيشنه وه)

سهديق سه عيد پرواندي
(پواندن)

له ژانری پۆمان و چیرۆکدا زۆر گرنگه، چونکه به هۆیهوه گێرانهوهی پووداوهکان، مهودایهکی تر وهردهگرن و له پهراوێزیشیهوه خوێنهردرتر دهچیتته نێو بینای هونهری پۆمانهکهوه. له پوانگهیهوه، له پۆمانی (بالندهکانیش دهنیشنهوه) جۆریک پارادۆکسی له وهسفی پووداو و کارهکتهر و تیمه ی پۆمانهکه به گشتی دهبینن. به شیوهیهک که پۆماننوس له یهک دهبرپیندا، به دوو جۆر وهسفی پێچهوانه ی دژ به یهکی شتیک دهکات. ئهم پۆمانه، چیرۆکی پهنابهاریتی چهند کهسیک دهگێرێتهوه که به هۆی شهپ و ناله باریی ژیاپانهوه، پوهو ئهوروپا به پێگهیهکی یاساغ و پسر نههامهتی کۆچ دهکهن و سههرهناج له کهمپێکی پهنابهارندا یهک دهگرنهوه. ئهو کهسانه، قوربانیی شهپ و نههامهتییهکانی ژیاپانی نێو ولاتهکه یانن و بهو خهونهوه دهچنه ئهوروپا، وهک ئهوهی له دۆزهخیکهوه بچنه بهههشتیک، کهچی کاتێ ئهو ژیاپانی ئهویش دهبینن، درک بهوه دهکهن که ئهوروپاش ئهو بهههشته نییه، که خۆیان وینایان کردبوو، به لکوه له ویش وهک نامۆیهک دهبینن و له بهریهککهوتندان له گهڵ ژیاپانی ئهویش. لێره دا به کورتی ئاماژه به چهند توخمیکی بینای هونهری پۆمانهکه دهکهن.

گێرانهوه:

یهکیک له خهوشهکانی ئهو پۆمانه ئهوهیه که کۆی پووداوهکان، له سههریهک ریتمی گێرانهوه دهپۆن. به جۆریک که پۆمانهکه دهخوینینهوه، ههست بهوه دهکهن ئهوه پۆماننوسه دهوێت و قسه دهکات، نهک کارهکتهرهکان، ئهگه رچی چهندان کارهکتهری جیاواز له یهکتاری، له پوهی سایکۆلۆژی و پهروه دهیی ههن، به لام له میانهی بینینی پۆلهکانیان، وهک یهک دهوێن

و بیر دهکهنهوه، وهک ئهوهی ههموویان کۆپی یهکتاری بن. ههریهک له (ئازاد، شهیما، ئامیز، کهریمه، مهریوان، فههاد، سامال، کامهران، پهغده) کارهکتهری پۆمانهکهن، به لام ئهگه ر سهرنج له زمانی ئاخاوتن و دوانیان بدهین، ههست به جیاوازییهکی ئهوتو ناکهین، تهنا نهت پۆماننوس تیبینی شیوهزار و دیالیکتی زمانهوانی کارهکتهرهکانیشی نهکردوه. بۆ نمونه له لاپه ره (۲۲) دا، کاتێ ئهفسهری لیکۆلینهوه، پرسیار له (فههاد عامر) دهکات که خه لکی (عهفرینه) و پێی ده لیت پیشته چییه؟ فههاد له وهلامدا ده لیت: (ئهو جا لێره ده بئ پیشه م چی بێت). بێگومان ئاخاوتنی کوردیکی عهفرین، جیاوازه له کوردیکی باشوور، که چی لێره دا فههاد وهک ههولێرییهک وهلامی پرسیاره که ی داوه تهوه، نهک عهفرینییهک. ئهم درک نهکردنه به جیاوازی بنزار و ئاخاوتنی کارهکتهرهکان، هه له یه و ده بئ پۆماننوس به ورده کارییهوه په چاوی بکات. به هه مان شیوه، کاتێ ئهفسه ره که، بۆ ئهوه ی له هۆکاری هاتنی ئهو پهنا بهرانه بگات، بانگی وه رگێرێکی کورد دهکات، که چی دواتر دیالۆگهکان، به ته نیا دهبنه هی پهنا بهرکان و ئهفسه ره که و پۆلی وه رگێر په که هه ر ون ده بێت، چونکه دیالۆگهکان، له بری ئهوه ی شیوازیکی سیانه یی (ئهفسه ره فه ره نسویه که - پهنا به ره کوردهکان - وه رگێر په کورده که) وه رگێر پێت، به پێچه وانه وه ده بێته دیالۆگی پاسته وخۆی نیوان ئهفسه ره که و کوردهکان، له کاتیکدا له وه رگێرانی دوو زمانی جیاوازی دوو کهس، که سی سییه م پۆلی سه ره کی هه یه که وه رگێر په که یه. ده کری خۆینه ران له م پوهوه، سه رنج له گفتوگۆی نیوان لاپه ره کانی (۲۱ تا ۲۹) بدهن، بۆیه زۆر گرنگه، له میانهی گێرانه وه ی پووداویکدا، دهنگی پۆماننوس نه بێته

بگيڙپه وهی سهره کی، به لکوه ده بئ سهره سستی به کاره کته ره کان بدریت، که خویمان بدوین و پوله که یان بگيڙن.

وه سف:

وه سف، یه کيکی دیکه یه له و توخمه سهره کییانه ی له پال په گه زه کانی دیکه، بینای هونه ریی ده قی پومان پیکده هینن و پوليکی سهره کی له میانه ی گيڙپه وهی پووداوه کاندا ده بینیت، زور جار له پيگه ی وه سف وه، ده چینه نیو ورده کاری پووداوه کان و کاره کته ره کان و دیمه نه کانه وه، به لام هر ته نیا وه سف کردنی شتیک گرنگ نییه، له وه گرنگتر، نه و ورده کاری یه که له وه سف کردنه که دا هیه، به جوریک که پوهی کی لوزیکی و بابه تی هه بیت. وه سف هکان، ده بئ له گه ل ژینگه ی دوروبه ر و واقعی پووداوه کان و پولي کاره کته ره کان بگونجین، له و پومانده، له گه لیک شوین، وه سفی دژ به یه کی یه ک پووداوه، یان کردار و هه لسوکه وتیک هه ن. بئ نمونه:

* لا ۲۷ نووسیویه تی: (په نجه ره که له خو یه وه شکا نازانم خه وتبووم له واده ی هه لسانم نه و شکابوو) پوماننووس لیږده دا جیناوی (نه و) که که سی سییهمی تاکه، بئ (جام) به کار هیناوه، نایا نه مه وه سفیکی گونجاو و بابه تییه؟

* لا ۳۳ نووسیویه تی: (نازاد گوتی بویه له نیشتمان ده رچووم، چونکه هیچم نه بوو، باوکم بئ ده رامه ت بوو)، به لام پیشتر و له لاپه ره (۱۸) دا ده لیت: (باوکی نازاد، له نیو بازاری سلیمانی دوکانی پیلوفروشی هه بوو) نایا نه مه دوو وسفه، هاودژ و پیچه وانه ی یه کتری نین؟ که سیک دوکانی پیلوفروشی هه بیت، بئ ده رامه ته؟ بیگومان نه خیر، ده رامه تیکی هر هیه، نه گه ر که میش بیت.

* لا ۳۴ نووسیویه تی: (پولیس به په نابره که ی گوت، ده زانی نه مه تاوانه و حوکمی له سهره) لیږده دا پولیس پولي دادوهر ده بینیت، له کاتیکدا هه موومان ده زانین نه رکی پولیس نییه حوکم بئ تاوانبار ده ریکات، به لکوه نه وه نه رکی دادگایه.

* لا ۷۶ نووسیویه تی: (دوای چنده مانگیک، نامیز له زیندان نازاد کرا، نیوه مردوو، لووتی شکابوو، په رنگی سپی ببوو، ده تگوت چی خوینه لییان هه لمژیوه، خواردنی سه موونی هه سکه ری خوساویش کیشی زور زیاد کردبوو). نه م وه سف، وپرای نه وه ی هاودژ و نالوزیکیه، هاوکات بئ ناگایي پوماننووسیش له دوخی زیندانه کانی سهرده می به عسی فاشی ده رده خات. ناخر که سیک له سهرده می به عس زیندانی بووایه، وه ک نه وه ی له دوزه بیت، ئیدی چون نه وه نده ناسوده و بئ خه م ده بیت، کیشی زیاد بکات؟

* لا ۷۸ نووسیویه تی: (خوی کوتایه ناو سه موونخانه یه ک و گهرمای ته نووره کانی پی گه یشت) چونکه لیږده دا باسه که په یوه سته به وه سف له زمانی کوریددا، ئیدی ده بئ له سهر ورده کاریه کان بوه ستین. سه موون، به ته نوور دروست ناکریت، بویه شه سه موونخانه و نانه واخانه، هه ردوویکیان له زمانی کوردی به کار دین.

* لا ۱۱۳ نووسیویه تی: (یه کیکیان به ئینگلیزی سللوی کرد، بای خوی ئینگلیزم ده زانی)، لیږده دا مه به سستی گفتوگوی نیوان (فرانسوزی پیره میږده فه په نسبییه که و په نابره کورده کانن، وه سف که دیاره که بای نه وه نده ئینگلیزی زانیوه، که چی یه ک لاپه ره دواتر، واتا له لاپه ره (۱۱۵) دا نه م جارهیان ده لیت: (زمانی ئینگلیزیه که ی نه وان و هی منیش بای)

ئەوئەندە نەبوو، لەو بەیت و بالۆزانەیان بگەم).
دیاره پۆمانسوس دوو وەسفی دژ بە یەکی
زانینی زمانی کردوو.

زمان:

بە درێژایی ئەو پۆمانە، زمانی گێزانەوێ
پووداوێکان، لە زمانیکی پۆژنامەوانی و پۆژانەیی
دەچیت نەک زمانی پۆمان، کە هونەرێکی بالایی
گێزانەوێ زمانییە. پووداوێکان، دیالۆگی نێوان
کارەکتەرەکان، بە زمانیکە کە کەسێک لە نێو
فرمانگەیی تایبەت بە پەنابەرەکانەو یادداشتی
کردبن. لە کەمترین جێگەیی پۆمانەکە، هەست
بە دیوێکی دیکەیی هونەرێیانەیی زمان ناکەین
کە ئاماژە بێت بۆ زمانی نووسینی پۆمان.
دەکرێت خۆینەرەکان بگەڕێنەوێ سەر لاپەرەکانی
(۱۰۰ تا ۱۱۵) ی پۆمانەکە و لە وێو باشتەرئەو
بۆچوونەیی ئێمە دەردەکەوێت. وێپرای ئەمەش،
تەنانت لە پووی پێسکانی پۆمانیشەو،
لە چەندان شوێنی پۆمانەکە هەلەیی زەقی
زمانەوانی هەن، وەک:

* لا ۲۸ نووسیویەتی: (من نازانم کەسم
گوێ لێ نەبوو وابلێت)، ئەم پستەییە،
پێویستی بە ئامرازی پێوەندی (لە) هەییە، تا
مانای تەواوەتی بگەییەنیت، بۆیە دەبوو بابلێت:
(من نازانم، لە کەسم گوێ لێ نەبوو وابلێت).

* لا ۴۷ نووسیویەتی: (سەیری دوو
پیاویان کرد، کە لەگەڵیان چاوەپوان گەیشتن
ئەسانسۆرەکە بوون، کە گەیشتن پیاوەکان بە
زمانی لووس پێشنیاری پێشکەوتنیاان کردن).
ئەم شیوازی زمانییە لە دارپشتن، لەنگییەکی
زۆری تێدایە، بۆیە گونجاوتر بوو بنوسیت: دوا
سەرکەوتنی ئەسانسۆرەکە، چونکە ئەسانسۆر
سەردەکەوێت و دادەبەزیت، پیاوەکان بە
زمانە لووسەکانیاان (چونکە کۆیە) پێشنیاری

ئەوئەیان بۆ کردن، کە سەرەتا ئەوان بچنە نێو
ئەسانسۆرەکە).

* لا ۴۹ نووسیویەتی: (ئینجا دوا بە دوا
پراکتیشانی هەوآلە پێویستەکان لە شوپێرەکانیاان)
لە پووی پۆمانییەو سەرنج لە پستەکە بدەن
و شایەنی ئاماژە کردنە لە گەلێک شوێنی
پۆمانەکەدا، کەموکورتی لە لایەنی پۆمانی و
زمانی پۆمانەکەدا هەییە، بەلام ئێمە تەنیا ئەو
نموونانەمان هێنایەو.

دوچار دەمەوێت ئاماژە بەو بەدەم، کە
لەم سالانەیی دوایدا، دەیان چیرۆک و پۆمانی
نووسەرە ناودارەکانی کوردەم خۆیندوووتەو، بە
داخەوێ زۆریەیی هەرە زۆریان، هەلەیی سەیر
زەق دەکەن و بە سەریاندا تێ دەپەریت، نازانم
ئەمە لە بێ ناگاییانە، یانیش پەلەپەلی چاپ و
بلاوکردنەوێ پۆمانیاان؟

* پەراوێز: بالندەکانیش دەنیشنەو، پۆمان،
نووسینی: بەیان سەلمان، بلاوکرەوێ: نێوەندی
پەهەند، سلیمانی، ۲۰۲۱.